

MUSTAFA KEMAL'İN ÖĞRENİM HAYATI VE ONA DAİR DÜŞÜNCELER

Yard. Doç. Serpil SÜRMEĖİ

“Büyük adamlar yetiştiren bir ırk, herhâlde büyük bir ırktır. Bir kavmi anlamak için onun ırkını, liderlerini tetkik etmekten daha iyi vasıta yoktur. Bugün herhangi bir yerde kendisinden üstün bir devlet adamı bulunmayan Mustafa Kemal gibi büyük, liyakatli bir zatı Türkler yetiştirdiler. Türkiye'yi tetkik etmek için arayacağımız en iyi yol, onun başındaki zatla işe başlamak; kurtarıcı ve millî kahraman olduğu kadar dünya ölçüsünde devlet adamı olan Cumhurreisini tetkik etmektir.”

Charles H. Sherrill

(BD Türkiye Büyükelçisi)

“Ben de herkes gibi doğdum, büyüdüm. Doğuşumda bir ayrılık varsa Türk oluşumdan ibarettir.”¹ sözleriyle sıradan bir halk çocuğu olarak dünyaya geldiğini ifade eden Mustafa Kemal ATATÜRK, Makedonya'ya yerleşen Türklerin son büyük evladı fatihaniydi.² Tarih onu, atalarının verdiği bu anlamlı isme yaraşır son büyük Türk fatihi olarak kaydetti ve bu kayıta o, halk çocuğu olmasını değil, ama Türk ve dünya tarihinde bıraktığı derin izlerle sıradanlığını büyük ölçüde kaybetti.

Doğup büyüdüğü topraklar, can çekişen bir devletin en zayıf yerlerinden biri olan Makedonya'ydı. Hayatında ona dair ve ona ait hep anlamlı, hep önemli kallañ, onu hususî yapan ve hususiyet katan Makedonya... Ve Balkan Savaşı sırasında düşmanın eline düştüğünü öğrendiğinde, en büyük acıyı hissettiğini daima söylediği Makedonya...

Dünyaya gözlerini açtığı, ortaokula kadar öğrenimini sürdürdüğü, resmî kayıtlarda hep isminin yanında yer aldığı Selânik,³ Makedonya'nın en büyük şehirlerinden ve en önemli limanlarından biriydi.

* Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Falih Rıfkı Atay; Çankaya, İstanbul, 1984, s.18.

² Makedonya'ya yerleşen Türklere verilen isim.

³ Selânik, 1878 Berlin Kongresi'nden itibaren Slav toplulukların kendilerine ait olduklarını söyledikleri ve bu nedenle büyük anlaşmazlıklara sahne olan Makedonya'nın üç önemli vilâyetinden biriydi. II. Abdülhamit döneminde birçok bakımdan gelişme kaydetmişti. 1871'de Vardar vadisi boyunca döşenmeye başlayan demir yolu, 1888'de Üsküp'e, 1894'te Manastır'a kadar uzanmıştı. Şehre 1897-1903 tarihleri arasında da yeni liman tesisleri kurulmuştu. 1883 (1301) yılında yapılan bir tahrirde, Selânik vilâyetinin (Siroz ve Drama sancakları dâhil) genel nüfusu bir milyona yaklaşmış durumdaydı. % 51'i Türk-Müslüman nüfusa sahip vilâyetin %23'ünü Rum, %21'ini Bulgarlar teşkil etmekteydi. Çeşitli din, dil ve düşüncede insanların kaynaştığı bir şehir olan Selânik, yoğun kültür tesislerinin bulunmasıyla da dikkat çekmekteydi. Göze çarpan bu yoğunluğu, çeşitli Rum, Ermeni, Yahudi, Sırp, Ulah, Alman, İngiliz, Fransız,

Çocukluğunun en masum olaylarının, gençliğinin en ateşli anlarının geçtiği, inkılâp fikirlerini beslediği, hisleri ve anlatmasını en çok sevdiği hatıralarıyla daima bu şehrin çocuğu olduğunu unutmadığı ve vatanın bağrından koptuğunu öğrendiğinde acıyı ve hayatının sonuna kadar hep hasretini çektiği Selânik...

Çocukluğunda öğrenim hayatına ait önemli yer tutan ilk olay, ilkokula hangi okulda başlamasına dair ebeveyni arasında baş gösteren anlaşmazlık ve bu olaya halası ve hatta diğer akrabalarının dâhil olmasıydı. Ancak onun bu konu hakkında "Fakat benim fikrimi soran olmadı"⁴ sözleri, daha o yaşlarda ne hissettiğini ve beklentisinin ne olduğunu ortaya koyması bakımından dikkate değerdi. Çok geçmeden, "Benim fikrimi soran olmadı" diyen bu çocuk, hevesleri bir yana, Selânik Askerî Rüştiyesine gitme kararını bizzat kendisi verdi ve bunun için izlenmesi gereken yolu yine tek başına kendisi katetti. Kuvvetli öğretimi, aydın fikirli öğretmenleri⁵ ve disipliniyle ün

İtalyan ve Amerikan okullarıyla yansımasıydı. Tabii şehirde pek çok da Türk okulu bulunmaktaydı. Ayrıca Türk basın hayatı oldukça canlı olup, bu canlılığa Yahudi ve diğer azınlıklar da gazete ve dergileriyle katılmaktaydı. Balkan Savaşları'na kadar Türk aydınlarının ve heyecanlı Türk gençliğinin belli başlı merkezlerinden biri olan Selânik, İttihatçılar tarafından Kabe-i Hüriyet, Mehdî-i Hüriyet gibi isimlerle de anılmıştı. Balkan Savaşı sonunda (10 Ağustos 1913) imzalanan Bükreş Antlaşması'yla kaybedilen bu önemli merkez Yunanistan'a bırakılmıştı. İslâm Ansiklopedisi, "Selânik" maddesi c. X, MEB, İstanbul, 1980. Hamza Eroğlu; Türk İnkılâp Tarihi, 1. Baskı, MEB, İstanbul, 1982, s.103-104.

⁴ Ali Fuat Cebesoy; Sınıf Arkadaşım Atatürk, Okul ve Genç Subaylık Hatıraları, I, İstanbul, 1997, s.13. Okul seçiminde annesinin geleneksel anlayışı ve babasının ileri görüşlülüğünün çatışması sonunda her iki tarafı memnun edecek şekilde çözülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk önce annesinin arzusu üzerine Hoca Kasımpaşa semtindeki Fatma Molla Kadın Okuluna törenle başlamış, sonra babasının arzusu yerine getirilerek bu okuldan alınmış ve eğitim öğretime Şemsi Efendi Okulunda başlamıştır. Bu okul, Türk eğitim tarihinde yeni öğretim yöntemlerinin uygulandığı ilkokulların ilk kurucuları arasında yer alan Şemsi Efendi tarafından kurulmuştur. Okul, Selânik'te ileri görüşlü kişilerin kurduğu bir başka okulla 1890 yılında birleşerek Fevziye adını almış, dördü ilk, dördü orta olmak üzere sekiz yıllık bir rüştiye hâlinde teşkilatlanmıştır. Cebesoy; s.12. Hikmet Bayur; Atatürk Hayatı ve Eseri I, Ankara, 1963, s.8. Ali Güler-Suat Akgül; Atatürk ve Eğitim, Kara Harp Okulu Basım Evi, Ankara, 1999, s.12-13,187-188.

⁵ Selânik Askerî Rüştiyesinde bulunan öğretmenler:

- Piyade Kolağası Mehmed Tevfik Efendi: Müdür.
- Piyade Kolağası Mahmud Cemaleddin Efendi: Resim ve Hüsn-i Hat ve Fransevi Muallimi.
- Piyade Yüzbaşı Mehmed Şakir Efendi: Coğrafya Hendese ve Tarih Muallimi.
- Piyade Yüzbaşı Mustafa Sabri Efendi: Hesab ve Usul Defteri Muallimi.
- Piyade Mülazım-ı evvel Mehmed Nakiyüddin Efendi: Fransızca Muallimi.
- Dahiliye Zabıtları: Piyade Mülazım-ı evvel Mehmed Sami Efendi.
- Piyade Mülazım-ı evvel Ahmed Ziyaeddin Efendi.
- İlimiyeden Mustafa Sadık Efendi: Farişi Muallimi.
- İlimiyeden Mehmed Emin Efendi: Arabi Muallimi.
- İlimiyeden İbrahim Halil Efendi: Arabi Muallimi.
- Mülkiyeden İbrahim Cudi Efendi: Kavaid ve İlm-ihal Muallimi.
- Mülkiyeden İsmail Hakkı Efendi: İmlâ-yı Terakki Muallimi.
- Mülkiyeden Osman Tevfik Efendi: Hüsn-i Hatt-ı Terakki Muallimi.

Ayrıca okulun bir baş hademesi, dört hademesi, bir kapıcısı bir de çeşmecisi olduğu 1894 (H.1312) senesi Selânik vilâyeti salnamesinde belirtilmiş olup, bu yıl itibarıyla okulda mevcut öğrenci sayısı 297 idi. Selânik vilâyeti Salnamesi, 1312, s.124.

